

Deres referanse:
Tone Grova Oppedal

Vår referanse:
201716454-2 008

Sted, Dato
Oslo, 13.11.2017

HØRINGSSVAR NOU 2017:12 SVIKT OG SVIK

Det vises til deres brev av 22. august 2017 med anmodning om hørings svar vedrørende ovennevnte NOU.

Oslo politidistrikt (Oslo pd) vil innledningsvis peke på at utvalget har gjort et grundig arbeid med gjennomgangen av de aktuelle sakene og utvalget beskriver i stor grad problemstillinger vi kan kjenne oss igjen i. Det bemerkes i den forbindelse viktigheten av å avklare rollefordeling og ansvar hva gjelder det videre arbeidet med konkrete tiltak og lovforslag på området.

For øvrig støtter Oslo pd økt kompetanse og kunnskap om barn som utsettes for eller utøver vold og seksuelle overgrep og ikke minst om barna selv har blitt eller utsettes for tilsvarende overgrep eller omsorgssvikt. Utvalgets forslag til økt kompetanse, blant annet i grunnutdanningen for de som arbeider med barn og unge, anses å være kloke, forebyggende og gjennomførbare tiltak.

Oslo pd tror i tillegg at det å lære barn og ungdom om grensene for hva som er straffbare seksuelle overgrep/krenkelser er noe man bør fokusere på. Dette fordi politiet så tydelig erfarer de omfattende konsekvensene slike overgrep har, både for den som er utsatt for det og den som utsetter andre for det.

Barnehuset i Oslo ligger inn under Oslo pd og det kunne vært ønskelig med en samkjøring av hørings svar. Det har dessverre ikke latt seg gjøre på grunn av ulike frister. Samtidig kan det være gunstig at så vidt ulike faggrupper uttaler seg fra sitt ståsted. Når det er sagt er det ikke nevneverdige motsetninger som skulle gi grunn til bemerkninger fra Oslo pd pr. i dag.

Det knyttes noen nærmere kommentarer til følgende punkter:

Kap. 6 Områder av svikt i de gjennomgåtte sakene

Pkt. 6.2.2: Samtaler med barn mangler/ har for dårlig kvalitet

Pkt. 6.2.2.3 Samtaler ikke tilrettelagt slik at det er mulig for barnet å snakke fritt.

Kommentar: Utvalget gir eksempler på manglende samtaler med barn, mangelfulle samtaler og samtaler der barnevernet har snakket med barnet med hele familien samlet. Oslo pd har også erfaring med samtaler som er gjort i form av gruppesamtale eller samtaler der det ikke fremgår hvem som har sagt hva eller hvilke spørsmål som danner grunnlaget for barnas svar. Slike samtaler kan vanskelig brukes som dokumentasjon på grunn av sin manglende presisjon. Oslo pd erfarer videre at samtaler der familien sitter samlet eller barnet vet at mor eller far er i naborommet, fører til at barnet trekker eller moderer seg. Oslo pd støtter derfor klart et forslag til økt kompetanse for ansatte som arbeider med barn. Det foreslås også at samtaler med barn i regi av barnevernet dokumenteres på lyd og/eller bilde. Dette fordi disse første samtaler ofte er helt avgjørende for videre tiltak fra barnevernet og ikke minst vil kunne være avgjørende bevis der det blir tale om straffesak.

Pkt. 6.2.12: Svikt i oppfølging av personer, (bl.a. mistenkt for familievold).

Pkt. 6.2.12: Utvalget fant svikt i form av manglende bruk av varetektsfengslinger i vold- og overgrepssaker. Utvalget bemerker at dette særlig kan benyttes i familievoldssaker for å forebygge kriminalitet, hindre bevisforspillelse, herunder påvirkning av vitner og fornærmede.

Kommentar: Varetektsfengsling er et svært inngripende tvangsmiddel som kun skal benyttes dersom vilkårene etter straffeprosesslovens kapittel 12 er oppfylt. Oslo pd er enig i at bruken av varetektsfengsling kan være aktuelt i flere av disse sakene, men vil understreke at vurderingen av om fengslingsvilkårene er oppfylt, er den samme som i andre straffesaker. Det må vurderes konkret i hver enkelt sak om vilkårene er oppfylt. Dette vil eksempelvis ikke være tilfelle hvis utstedelse av et besøksforbud kan avhjelpe gjentakelsesfaren.

Utvalget peker videre på at det finnes saker der politiet kunne ha benyttet utradisjonelle etterforskningsmetoder, for eksempel kommunikasjonskontroll og hemmelig ransaking.

Kommentar: Oslo pd er enig i at bruk av utradisjonelle etterforskningsmetoder i saker som omhandler vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner ikke utnyttes i stor nok grad. Det bemerkes at disse tvangsmidlene krever at det begås lovbrudd med høye strafferammer. I noen saker vil slik metodebruk også kunne komme i konflikt med avvergeplikten, eksempelvis der det gjennomføres kameraovervåking i hjemmet til et barn som man forventer vil bli utsatt for vold og/eller seksuelle overgrep. Samtidig vil slik kameraovervåking kunne sikre bevis, noe som i enkelte saker er helt avgjørende for at det kan settes i gang tiltak fra barnevernet og straffeforfølging fra politiet. En bør i den sammenheng kanskje se hen til diskusjonene i kjølvannet av Childs Play- saken som er rullet opp i Australia.

Kapittel 7 – Kunnskap og kompetanse

Pkt. 7.4.2: Rammeplaner for grunn- og profesjonsutdanningene

Kommentar: Oslo pd støtter de mange forslagene utvalget har utarbeidet om økt kompetanse og kunnskap om barn som utsettes for eller utøver vold og seksuelle overgrep. Oslo pd er også enig i at det må være konkrete mål. Se for øvrig under punkt 9, der opplæring i barnesamtaler kommenteres særskilt.

Pkt. 7.6.2: Videre- og etterutdanningstilbud om vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt

Kommentar: Oslo pd støtter et forslag om systematisk videre- og etterutdanning for de skisserte tjenestegruppene, herunder politiet. Utvalget mener det må stilles krav om at

etterforskere og politijurister som jobber på dette feltet, sikres nødvendig kompetanse for å sikre god nok kvalitet. I politiet finnes det allerede godt utviklede studier for de politiutdannede som tar avhør av barn. Oslo pd er enig i at det også bør være etter- og videreutdanningstilbud for andre etterforskere og jurister som arbeider med tilrettelagte avhør av barn. Det ble fra 2017 igangsatt videreutdanning på Politihøgskolen for avhørsledere/politijurister. Dette studiet sikrer den nødvendige kompetansen for juristene, men utdanningen er så omfattende at det kun er et fåtall som kan og/eller får mulighet til å delta. Det bør med andre ord legges til rette for etter- og videreutdanninger som gir alle nøkkelpersoner mulighet til å delta. Det stilles spørsmål om det er nødvendig med krav til egenstudier, studiepoeng og eksamener i denne sammenheng. Kanskje er det tilstrekkelig med gjennomføring av obligatoriske kurs og oppgaver.

Pkt. 7.10.2: Forskning på seksuelle overgrep og omsorgssvikt mot barn og unge

Kommentar: Oslo pd støtter utvalgets syn i sin helhet. I tillegg mener Oslo pd at det er behov for økt forskning på voksne og barn som utsetter barn for seksuelle overgrep. Det å få belyst nærmere om og i hvilken form overgripere selv har blitt utsatt for tilsvarende eller andre overgrep, vil kunne belyse konsekvensene av det å vokse opp med seksuelle overgrep, noe som er avgjørende ved spørsmålet om hva som er til barnets beste i en strafferettslig sammenheng. Dette gjelder tilsvarende ved vold og omsorgssvikt.

Pkt. 7.14.2: Barn og unges kunnskap om vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt

Kommentar: Oslo pd støtter utvalgets forslag om konkrete mål for hva barn og unge skal lære om vold, overgrep og omsorgssvikt og foreslår i tillegg at dette bør kunne måles. Brosjyrer og digitale veiledere kan være mulige tiltak.

Oslo pd, ved seksjon for alvorlige seksuallovbrudd, erfarer at det er et behov for økt kunnskap blant unge om grensene for hva som er straffbare seksuelle overgrep/krenkelser og ikke. Dette kommer direkte til uttrykk fra ungdom selv og gjennom eksempler på hva som anmeldes. Foto, filming og deling av bilder synes fortsatt å være et område der unge ikke kan nok om grenser og konsekvenser. I tillegg anmeldes det forhold som ikke er straffbare eller der straff bortfaller. Et eksempel på det siste var en 13 år gammel jente som anmeldte en gutt på 15 år for voldtekt etter strl. § 299. Under avhør kom det frem at den seksuelle omgangen var frivillig og jenta ble derfor informert om at det ikke ville bli noen straff fordi det var snakk om jevnbyrdighet i alder og utvikling. Jenta svarte lettet: "Åh da var det bare vanlig sex mellom ungdommer da?". Anmeldelsen, inngitt etter påtrykk av venner og familie, var belastende for mistenkte, men også for fornærmede. Seksjonen i Oslo har i tillegg flere eksempler på anmeldelser der unge anmelder noe som er ugreit i den tro at det er straffbart. Kampanjer om at et nei alltid er et nei, har bidratt til misforståelser. Et nei er ikke alltid et nei, det må også ses i sammenheng med handlingene til den som sier det.

Oslo pd, ved seksjon for alvorlige seksuallovbrudd, mener derfor at opplæring i grensene for hva som er straffbare seksuelle overgrep/krenkelser og ikke, samt konsekvensene av å begå slike overgrep er noe man bør fokusere på. Grensene er komplekse og det stiller krav til at opplæringen må gis med nødvendig juridisk kompetanse og gjennom praktiske eksempler, slik at man i størst mulig grad unngår unødige misforståelser og ikke minst kan forebygge straffbare forhold.

Kapittel 8 – Samarbeid og samordning

Pkt. 8.7.2: Utvalget bemerker at barnehusene trenger et lovverk som hjemler og klargjør deres koordinerende og forebyggende rolle og ansvar

Kommentar: Oslo pd er enig i med utvalget om at det er behov for et regelverk som klargjør barnehusenes rolle og mandat, som kan sikre et tydeligere skille mellom det forebyggende spor og straffesaken.

Pkt. 8.7.2: Utvalget mener at det bør innføres frister for politi og påtalemyndighetens arbeid i familievoldssaker.

Kommentar: Oslo pd anfører at en fordel med frister i straffesaker er at det sikrer raskere saksbehandlingstid hos politiet. Oslo pd er imidlertid usikker på om fristfastsettelse i familievoldssaker er hensiktsmessig fordi sakene både er komplekse og svært ulike – hva som kreves av etterforskning vil være forskjellig fra sak til sak. Hvis frister innføres kan en konsekvens av dette være at de mindre alvorlige sakene går på bekostning av de alvorligste sakene. Politiet er allerede pålagt frister for gjennomføring av tilrettelagt avhør, hvilket i sikrer tilstrekkelig fremdrift i etterforskningen.

Pkt. 8.9.2. Utvalget mener at det er behov for ytterligere kartlegging av spesifikke utfordringer tilknyttet samarbeid mellom tjenester slik for eksempel politi og barnevern.

Kommentar: Oslo pd er enig i at ordningen bør evalueres på sikt. Utvalget mener at tverrfaglige konsultasjonsteam er et godt virkemiddel og en bidragsyter til kompetanseheving for alle involverte parter. Sett hen til det store behovet for økt kunnskap og opplæring kan det likevel stilles spørsmål om dette er effektivt nok, idet det er begrenset med saker som behandles i teamet. Samtidig gir møtene direkte veiledning i en form som man antar er av stor nytte for det aktuelle barnevern/barnehage/skole og at kunnskapen fra møtene videreformidles blant de som eier problemstillingene. Kanskje kan konsultasjonsteamet (leder) bidra til ytterligere læring gjennom mer generelle kompetansehevende tiltak, for eksempel ved å trekke ut generelle læringspunkter fra møtene til bruk i en større sammenheng. Når det gjelder politiets deltagelse i teamet, har det sin side opp mot hvilken rolle politiet har og skal ha i enkeltsaker. Samtidig erfarer Oslo pd at politiets tilstedeværelse klargjør en del misforståelser rundt hva som er politiets oppgaver. Dette gjelder blant annet hva som skal til for å iverksette etterforskning, når politiet plikter å iverksette etterforskning der et barn er gjerningspersonen, og sist men ikke minst og klargjøre at det å ta et tilrettelagt avhør er et etterforskningssteg som skal besluttes av jurist og følge de lovfestede reglene som gjelder på området. Når det er sagt, er ordningen med konsultasjonsteam så ny i Oslo at den etter vårt syn bør få lov å sette seg litt mer før man foretar en full evaluering.

Kapittel 9 - Barns medvirkning og samtale med barn

Pkt 9.4.2: Foreslås å gjennomføre kompetanseløft i tjenestene om samtaler med barn og barns medvirkning

Pkt 9.5.2: Forslås å utvikle tydelige rutiner for samtaler med barn i alle tjenester

Pkt 9.8.3: Barns medvirkning i egen sak og dokumentasjon av samtale med barn

Kommentar: Det er særlig viktig å bedre "førstelinja" som møter barnet daglig. De har størst mulighet til å fange opp endringer hos barnet som kan gi foranledning til å snakke med barnet om hvordan det har det. I den sammenheng er det helt avgjørende at det gis opplæring i hvordan man skal gjennomføre slike samtaler når det er mistanke om vold eller seksuelle overgrep. Det må være fokus på å unngå bruk av ledende spørsmål og legges til rette for fri forklaring, unngå at man snakker med flere søsken eller foreldre samtidig osv. Barnesamtalene bør ha en felles struktur og mer enhetlig gjennomføring. Det er forsket på og utviklet gode metoder for hvordan slike samtaler kan gjennomføres, metoder som blant annet politiet bruker.

Oslo pd mener også at det bør settes i verk tiltak for å sikre notoriteten på barnesamtaler i regi av barnevernet i disse sakene. Oslo pd har ingen erfaring med at barnevernet dokumenterer barnesamtaler på lyd og/eller bilde. Dette bør etter vår oppfatning vurderes. Når det gjelder andre etater som skole, helsesøster, barnehage el., kan rutiner som logg hos lærer/ barnehageansatt på samtaler/observasjoner eller liknende gi økt notoritet på det som ble sagt eller observert på tid og sted.

Kapittel 10 - Oppsøkende virksomhet

Pkt 10.3.2: Styrke hjemmebesøk av helsestasjon etter fødsel og følge opp de som ikke møter til kontroll. Utrede mulighet for *tilbud* om hjemme besøk fra helsestasjon under svangerskap. *Kommentarer:* Oslo pd støtter et slikt forslag og anser det som et viktig praktisk tiltak. Dette kan i mange tilfeller være den eneste måten å avdekke alvorlig vold/ omsorgssvikt overfor de minste barna.

Kapittel 12 – Taushetsplikt, opplysningsplikt, opplysningsrett og avvergeplikt

Pkt. 12.2.1: Utvalget bemerker at det er behov for forenkling i regelverket – utredning om bestemmelsene om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett i forvaltningen.

Kommentar: Oslo pd er enig i behovet for forenklinger i regelverket som omhandler taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett, og støtter utvalget i at det er positivt at det skal gjøres en utredning av bestemmelsene.

Pkt. 12.6.4: Utvalgets flertall mener at det bør utredes å utvide opplysningsplikten til barneverntjenesten i saker om gravide der det er grunn til å tro at det bare foreligger forhold som kan begrunne tiltak etter barnevernloven før eller etter barnets fødsel. Det vises til tilfeller hvor gravide kvinner utsettes for vold, misbruker rusmidler og hvor det er grunn til å tro at det ufødte barnet vil ikke få nødvendig omsorg og beskyttelse på grunn av foreldrenes psykiske helse og/ eller hvor det kommer frem at foreldrene er mistenkt eller domfelt for straffbare handlinger.

Kommentar: Oslo pd er enig i at det i utgangspunktet kan være grunn til å se nærmere på meldeplikten som tar sikte på å beskytte det ufødte barn. Samtidig støtter Oslo pd utvalgsmedlem Dinardi i at det kan åpne for ugrunnede bekymringsmeldinger som kan virke belastende på systemet og som er inngripende overfor den som rammes. En utvidelse av meldeplikten bør i det minste innebære at det stilles krav til tilstrekkelig konkretisering og alvorsgrad.

Pkt. 12.7.2: Utvalget mener det bør utredes å gjøre endringer i bestemmelsen om avvergeplikt for å bidra til at vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt avverges i større grad.

Kommentar: Oslo pd er enig i at det kan være grunn til å se nærmere på regelverket som omhandler avvergingsplikten. Herunder synes det å være usikkerhet omkring hva avvergingsplikten i praksis innebærer og hva som utløser en handleplikt og hva innholdet i denne plikten er.

Kapittel 13 – Prinsipper om barnets beste

Pkt. 13.3.4: Avveiningen av barnets beste opp mot andre hensyn

Kommentar: Oslo pd ser utvalgets ønske og behov for en gjennomgang for å klargjøre og presisere hva som ligger i prinsippet "barnets beste". Oslo pd er enig i at det er et behov for veiledere, basert på forskning, som kan gi grunnlag for å si noe om konsekvensene av det å vokse opp med familievold eller seksuelle overgrep i nære relasjoner. Det vil være av avgjørende betydning å kunne ha denne kunnskapen dersom man skal kunne fatte avgjørelser i saker der barnets beste skal ha betydning. Politiet opplever stadig at barn er i lojalitetskonflikt mellom det å si i fra om overgrep og det å verne sine foreldre mot straff. Det er i tillegg et dilemma for politiet å skulle ta hensyn til "barnets beste", samtidig som lovgiver har hevet strafferammene og man ønsker å slå hardt ned på denne type overgrep. Å gi foreldrene lange fengselsstraffer er ikke alltid til det enkelte berørte barns beste.

Hva som er "barnets beste" er med andre ord komplisert og spørsmålet er om man ikke bør være varsom med bruken av et begrep som kan tolkes i så vidt motstridende retninger. Skal det være opp til enkeltpersoner i barnevernet, politiet, andre å bestemme hva som er barnets beste? Eller bør det være klare retningslinjer som regulerer dette. Illustrerende for problemstillingen er straffeprosesslovutvalgets forslag til ny straffeprosesslov § 9-3, der de foreslår at alle nærstående, inkludert barn, som utgangspunkt skal gjøres kjent med at de ikke trenger å forklare seg til politiet. I tillegg skal de gjøres kjent med konsekvensene, typisk at den nærstående kan straffes/ komme i fengsel dersom de forteller om noe straffbart. Straffeprosesslovutvalget mener at dette er et valg barnet må få lov til å ta selv og formodentlig at det er til barnets beste. Samtidig er det en realitet at et slikt valg medfører en reell fare for at barnet må fortsette å leve med vold og/eller andre overgrep dersom det ikke forteller, og da har man et dilemma der det kan være vanskelig å enes om hva som faktisk er til barnets beste.

Kapittel 15 – Fast undersøkelsesordning

Pkt. 15.3.5: Dagens norske ordning for undersøkelse av plutselig uventet barnedød

Kommentar: Oslo pd omtaler seg i denne sammenheng kun om saker som gjelder barnedød.

Oslo pd støtter flertallets grunntanke om en egen kommisjon, men det at kommisjonen selv skal velge ut saker, og slik vi ser det, kun et begrenset utvalg, vil bli for tilfeldig og vil kunne undergrave prosessen mot å få obligatoriske dødsstedsundersøkelser (jfr. anmodningsvedtak av 8.juni 2015, utredning av muligheter for å innføre obligatoriske dødsstedsundersøkelser).

Utvalget spesifiserer heller ikke sammensetning og rolleavklaring. Politiet har en klar rolle i slike saker, og sett med våre øyne er det vanskelig å kunne ta stilling til et slikt forslag uten at dette er nærmere belyst.

Oslo pd forstår det slik at hensikten med kommisjonen er å utrede hendelsesforløp, årsaksfaktorer- og sammenhenger og bidra til læring og forebygging av slike alvorlige hendelser. Det er ikke spesifisert når kommisjonen skal inn i sakene. Kommisjonen skal selv avgjøre tidspunkt for og omfanget av undersøkelsen, samt hvordan den skal gjennomføres. Oslo pd mener at dette blir for tilfeldig til at vi kan utale oss og vi kan heller ikke se hvordan dette forslaget vil styrke dagens ordning.

Oslo pd foreslår å opprettholde dagens ordning med dødsstedsgruppen og at man fortsetter arbeidet med å innføre obligatoriske undersøkelser. Den unike kompetansen dødsstedgruppen har tilegnet seg bør heller utnyttes og videreutvikles i stedet for at det skal opprettes et nytt organ. Det synes som om formålet med dødsstedsundersøkelsene er nokså likt for den foreslåtte kommisjonen og den eksisterende dødsstedsgruppen. (*Hensikten med dødsstedsundersøkelsen er å fastsette dødsårsak og å samle kunnskap for å forebygge krybbe- og spedbarnsdød.*) Ved å styrke og utvide mandatet til den allerede eksisterende og godt etablerte dødsstedsgruppen, vil man utnytte kompetansen som finnes allerede.

Oslo pd har erfaring med at det er avgjørende at politiet har tett kontakt med dødsstedsgruppen. Det å kunne konsultere og bruke kompetansen til dødsstedsgruppen har vist seg å være avgjørende for å belyse disse sakene på en optimal måte. Det å vite at dødsstedsgruppen også varsler politiet dersom de får kunnskap om forhold på dødsstedet, er et sikkerhetsnett og øker rettssikkerheten til barn.

En utfordring med dagens ordning er skillet mellom "helsesporet" og "politisporet". Utgangspunktet er at dødsstedsgruppen trer inn når politiet slipper saken. I Oslo er det etablert en arbeidsmetode der vi konsekvent ringer vakttelefonen til dødsstedsgruppen og gir mandat til de samme fagpersonene som sitter i dødsstedsgruppen og hvor det jobbes tverrfaglig for å belyse saken. Dette gjøres både i saker hvor et barn har dødd og i saker hvor barn er alvorlig skadet. Oslo pd anbefaler å videreutvikle denne ordningen. Det å bruke ressursene som er tiltenkt en undersøkelseskomisjon med de kostnadene utvalget skisserer inn i en allerede etablert ordning vil etter vår oppfatning være mer effektivt og faglig forsvarlig.

Oslo pd støtter en kommisjon som kan kvalitetssikre og granske disse alvorlige sakene. Fagpersonene og ekspertene i kommisjonen må i så fall forholde seg til de rapportene som utredes av andre (f.eks. dødsstedsgruppen) og får ikke selv delta direkte i undersøkelsene. Her er det mulig å organisere seg på en måte som sikrer tilsyn og undersøkelser på alle fagfelt, både seksuallovbrudd og vold/drap/dødsfall.

Med hilsen

Bjørn Vandvik
Visepolitimester

Dokumentet er godkjent med elektronisk signatur

Saksbehandler: Rita Parnas, politiadvokat 2